

Til
Kommunal- og distriktsdepartementet

Deres referanse: 26/799

Vår ref.: 509.221/TLJ/2026/58
Hamar, 01.10.2026

Høringsuttalelse til forslag til endringer i reglene om interkommunalt samarbeid i kommuneloven

Vi viser til departementets høringsbrev av 1. juni 2026, og sender med dette vårt høringsinnspill til regjeringens forslag til endringer i reglene om interkommunalt samarbeid i kommuneloven.

Behov for økt kommunalt samarbeid om vann og avløp

Flere utredninger har pekt på behovet for større og mer robuste fagmiljøer for vann- og avløpstjenestene. I tillegg uttrykker de som behandler søknader om utslippstillatelser og fører tilsyn med små og mellomstore utslipp av avløpsvann et tilsvarende behov for større og mer robuste fagmiljøer rundt sin myndighetsutøvelse.

Mulighetsstudien bestilt av Kommunal- og distriktsdepartementet, Klima- og miljødepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet i 2022 konkluderte med at regional organisering av vann- og avløpstjenestene, kombinert med mer systematisk statlig styring, vil være samfunnsøkonomisk lønnsomt.

Behovet for samarbeid forsterkes av skjerpede krav til både forsyningssikkerhet og ivaretagelse av vannmiljøet. Oppfølgingen vil kreve betydelige investeringer og kompliserte valg av løsninger. Det kan være krevende for enkeltkommuner å finne de beste løsningene alene.

Den norske vann- og avløpssektoren er fortsatt preget av mange små enheter. For å sikre tilstrekkelig kompetanse, rekrutteringsevne, innovasjon og økonomisk bærekraft er økt samarbeid avgjørende. Samarbeid vil også styrke kommunenes evne til å møte nye krav i lover og forskrifter. Vi mener derfor at staten bør legge til rette for økt samarbeid gjennom incentiver og ordninger som stimulerer til etablering og videreutvikling av interkommunale løsninger.

Vi støtter initiativ som gjør det enklere å etablere og videreutvikle interkommunale samarbeid. Særlig innen vann- og avløpssektoren er det behov for fleksible samarbeidsformer som kan bidra til sterkere fagmiljøer, mer enhetlig myndighetsutøvelse og bedre ressursutnyttelse på tvers av kommunegrenser.

Organisering av vann- og avløpstjenestene i dag

Norsk Vanns rapport «306/2026 Beste praksis for kommunesamarbeid om vann og avløp» viser at minst 36 prosent av kommunene deltar i en eller annen form for samarbeid om vann og avløp. Interkommunalt selskap (IKS) er den klart mest brukte organiserte samarbeidsformen innen vann- og avløpssektoren. Norsk Vann er ikke kjent med konkrete eksempler på at den operative vann- og avløpstjenesten i 2026 er organisert som kommunalt oppgavefelleskap etter kommuneloven kapittel 19.

For oppgaver som innebærer myndighetsutøvelse er vertskommunesamarbeid den eneste brukte modellen. Mange kommuner samarbeider gjennom vertskommuneløsninger om å saksbehandle søknader og utslippstillatelser og føre tilsyn med utslipp fra private avløpsanlegg. Både behandling av utslippstillatelser og virkemiddelbruk under tilsyn krever enkeltvedtak, som etter Klima- og miljødepartementet og Miljødirektoratets fortolkning av forurensningsloven ikke kan videredelegeres til et IKS, men må håndteres innenfor vertskommunemodellen.

Rapporten viser også at behovet for robuste fagmiljøer, god beredskap, tilgang på kompetanse og evne til å rekruttere er de viktigste driverne for samarbeid. Samarbeid gir særlig gevinster på områder som er spesialiserte, kapitalkrevende eller sårbare for mangel på nøkkelkompetanse. Erfaringene fra eksisterende samarbeid er gjennomgående positive.

Barrierer for nye interkommunale samarbeid

Flere utredninger peker på at økt interkommunalt samarbeid innen vann og avløp kan gi betydelige gevinster gjennom sterkere fagmiljøer. For vann- og avløpstjenestene vil det kunne bidra til bedre beredskap, økt innovasjonsevne og mer kostnadseffektive investeringer. Samtidig identifiseres flere barrierer som gjør det krevende å etablere og videreutvikle samarbeid.

Den viktigste barrieren er ofte manglende kapasitet. Kommuner som allerede har utfordringer med bemanning og daglig drift, har ofte begrensede ressurser til å initiere og gjennomføre samarbeidsprosesser. Dette innebærer at kommunene som har størst behov for samarbeid, ofte har minst kapasitet til å få det etablert.

Geografiske forhold kan også begrense mulighetene for enkelte typer samarbeid, særlig innen operativ drift. Samtidig viser erfaringene at samarbeid om kompetansedeling, fagnettverk og myndighetsoppgaver i mindre grad påvirkes av avstander og topografi.

Flere rapporter peker også på at kultur, tillit og frykt for å miste lokal kontroll kan være barrierer. Særlig mindre kommuner kan være tilbakeholdne med å overføre ansvar til felles løsninger dersom de opplever at styring, innflytelse eller lokal tilknytning svekkes.

Klima- og miljødepartementet og Miljødirektoratet har uttalt at forurensningsloven § 83 ikke åpner for videredelegasjon av forurensningsmyndighet til interkommunale selskap. Klare rammer for delegering av myndighet vil kunne bidra til mer økt forutsigbarhet for kommuner som ønsker å finne aktuelle samarbeidsformer. Det er særlig viktig at det blir avklart om myndighet etter forurensningsforskriften kapittel 12, 13, 15 og 15A kan delegeres til kommunale oppgavefellesskap, og hvilke vilkår som eventuelt skal gjelde for slik delegering.

Myndighetsutøvelse etter forurensningsforskriften §§ 12, 13, 15 og 15A

Etter dagens regelverk er vertskommunesamarbeid samarbeidsformen for oppgaven som forurensningsmyndighet. Et kommunalt oppgavefellesskap kan etter Klima- og miljødepartementet og Miljødirektoratets fortolkning ikke få videredelegert generell vedtaksmyndighet. Mange kommuner har derfor etablert vertskommunesamarbeid for å saksbehandle søknader og utslippstillatelser og føre tilsyn med utslipp fra private avløpsanlegg. Modellen bidrar til mer robuste fagmiljøer, ensartet saksbehandling og reduserte habilitetsutfordringer ved at saker kan behandles på tvers av kommunegrenser.

Samtidig oppleves vertskommunemodellen av mange som relativt formell og ressurskrevende å etablere. Dersom lovendringene gjør det mulig å organisere slike oppgaver i et kommunalt oppgavefellesskap med delegert myndighet, kan dette senke terskelen for å etablere interkommunale tilsynsmiljøer og bidra til mer samarbeid.

Norsk Vann vurderer derfor at forslaget kan bidra til å redusere en praktisk og juridisk barriere for etablering av interkommunale miljøer for saksbehandling og tilsyn etter forurensningsforskriften §§ 12, 13, 15 og 15A.

Delegering av myndighet og forholdet til interkommunale selskaper

Vann- og avløpssektoren er i økende grad avhengig av større og mer robuste interkommunale fagmiljøer for å møte skjerpede krav til vannkvalitet, avløpsrensing, beredskap og myndighetsutøvelse. Norsk Vann mener derfor at departementet også bør vurdere endringer i vass- og avløpsanleggslova og forurensningsloven, slik at relevant myndighet kan delegeres til dagens interkommunale samarbeidsorganer.

IKS er i dag den mest brukte samarbeidsformen innen vann, avløp, brann og renovasjon, og representerer mange steder de sterkeste fagmiljøene i sektoren. Når kommunale oppgavefellesskap foreslås gitt adgang til å utøve offentlig myndighet, bør departementet også vurdere om interkommunale selskaper med tilsvarende faglige og organisatoriske forutsetninger kan gis delegert myndighet gjennom sektorlovgivningen. Innen vann- og avløpssektoren ligger fagkompetansen og de operative ressursene ofte i IKS-ene, mens vedtaksmyndigheten ligger hos den enkelte kommune. Dette kan føre til unødvendig dobbeltarbeid, mindre effektiv saksbehandling og ulik praksis mellom kommuner som ellers samarbeider tett. Norsk Vann ber derfor departementet utrede og legge til rette for at relevant myndighet innen vann-, avløps- og forurensningsområdet kan delegeres til IKS, der dette er faglig, juridisk og demokratisk forsvarlig.

Norsk Vann støtter forslaget om å åpne for at kommunale oppgavefellesskap kan få delegert myndighet til å fatte enkeltvedtak og utøve offentlig myndighet. Samtidig er det avgjørende at slik myndighetsutøvelse balanseres av klare regler for styring, rapportering, instruksjonsadgang og demokratisk kontroll.

Oppsummering

Kommunene trenger mer fleksible samarbeidsformer for å sikre kompetanse, kapasitet og robuste tjenester i møte med stadig mer komplekse lovkrav. Forslaget til endringer i reglene for kommunalt oppgavefellesskap kan gi et bedre alternativ til vertskommunesamarbeid for enkelte typer myndighetsoppgaver. Dersom kommunale oppgavefellesskap gis myndighet til å fatte enkeltvedtak, må dette balanseres av klare regler for styring, rapportering, instruksjonsadgang og demokratisk kontroll. Krav til administrativ ledelse og internkontroll er viktige for rettssikkerhet og forsvarlig myndighetsutøvelse, men bør utformes slik at de ikke påfører mindre samarbeid unødvendig byråkrati og kostnader. Samtidig må lovendringene supplere, og ikke svekke, etablerte og velfungerende interkommunale selskaper.

For Norsk Vann er det viktig å skille mellom regelverket for levering av vann- og avløpstjenester og regelverket for myndighetsutøvelse gjennom saksbehandling og tilsyn etter forurensningsforskriften kapittel 12, 13, 15 og 15A. Kommunale oppgavefellesskap kan være et relevant alternativ til vertskommunesamarbeid for myndighetsoppgaver etter forurensningsforskriften kapittel 12, 13, 15 og 15A samt tilhørende byggesaksbehandling etter plan- og bygningsloven.

Når det gjelder levering av vann- og avløpstjenester etter vass- og avløpsanleggslova, mener Norsk Vann at interkommunale selskaper fortsatt vil kunne være en hensiktsmessig og godt egnet samarbeidsform. Departementet bør vurdere behovet for endringer i sektorlovgivningen slik at relevant myndighet innen vann-, avløpsområdet kan delegeres til interkommunale samarbeidsorganer med nødvendig kompetanse, herunder interkommunale selskaper. Dette vil kunne bidra til mer ensartet praksis, bedre ressursutnyttelse og mer effektiv saksbehandling ved å redusere unødvendig dobbeltbehandling.

Norsk Vann takker for muligheten til å gi innspill til departementets arbeid. Ved behov kan vi kontaktes for ytterligere spørsmål eller oppklaringer.

Med hilsen
Norsk Vann BA

Ragnhild Aalstad
Direktør

Thomas Langeland Jørgensen
Leder samfunnskontakt

Saksbehandlere: Line Gulbrandsen, Elin Riise og Thomas L. Jørgensen.

*Norsk Vann er den nasjonale interesseorganisasjonen for vannbransjen. Organisasjonen skal bidra til rent vann og en bærekraftig utvikling av bransjen gjennom å sikre gode rammebetingelser, kompetanseutvikling og samhandling. Norsk Vann eies av norske kommuner, kommunalt eide vann- og avløpsselskaper, kommunenes driftsassistanter og noen samvirkevannverk. Norsk Vann representerer 320 kommuner med ca. 96 % av landets innbyggere. En rekke leverandører, rådgivere m.v. er tilknyttede medlemmer. Norsk Vann har en samarbeidsavtale med KS.